

XVIII. századi magyar egyházzenei művek újra-bemutatója – IV.

Folytatódik a XVIII. századi magyarországi egyházzeneszerzést bemutató templomi koncertsorozat.

1995. december 2-án, az Egyetemi templomban az *Erdődi Kamarazeneekart* (koncertmester: Szeffcsik Zsolt) és a *Byrd Énekegyüttest* (művészeti vezető: *Molnár Johanna*) *Héja Domonkos* vezényelte.

A továbbiakban a koncert kísérőfűzetéből *Farkas Zoltán* műismertetését idézzük.

Gregor Joseph Werner (1693–1766, rövid életrajzát lásd: *Magyar Egyházzene II* (1994/1995) 118–119. *A szerk.*) *D-dúr Symphonia da chiesa*-ja (1759) nem a barokk stílust művelő, konzervatív mesterként, hanem az osztrák kora-klasszika népies, egyszerű stílusának művelőjeként állítja elének a zeneszerzőt. A háromteteles kompozíció nyitó darabja a későbarokk és az érett klasszika közötti korszak hangszeres zenéjének egyik igen gyakori szerkezeti elvét követi: miniatűr szonátaforma kidolgozási rész nélkül. Rövid h-moll Largo tölti be a középrész szerepét, mely a barokk sonata da chiesa-ás lassú tételeinek módján harmóniailag nyitva marad egy félzárlaton. A nyitótétel egyszerű szimmetrikus harmóniai rendjét követi a 3/8-os, táncos lüktetésű zárótétel.

Pozsonyban működött Franz Pfeiffer életéről meglehetősen keveset tudunk. Valószínűleg a XVIII. század utolsó évtizedében született, mert első miséjét 1815. augusztus 25-én adták elő Pozsonyban. A XIX. század első éveiben Hummel növendéke volt Kismartonban. Tőle származik az egyik legkorábbi magyar nyelvű dalciklus: hat Csokonai-dala 1818-ban jelent meg, melyek „finom szövésű, gondos deklamációjú, határozott technikai készségről és invencióról tanúskodó kompozíciók”. 1828-ban egy fűzetre való Bihari-átíratát (gitárkíséretes dalokat) adta ki Bécsben, J. Czerny zene-műkiadónál. Pozsonyban a Grassalkovich-család zenekarának muzikusaként működött. Említtet kompozícióin kívül négy miséjéről, két kisebb egyházi művéről, egy-egy újévi és születésnapjé kantátájáról és magyaros zongoradarabjairól tudunk. Valószínűleg 1835 körül halt meg.

Pfeiffer *Missa brevis*e a liturgikus kereteket szigorúan tiszteletben tartó, mindennapi használatra szánt, egyszerű, s rendkívül tömör alkotás. Zenekara mindössze a kor egyházi zenéjének elmaradhatatlan apparátusát, a két hegedűből és basso continuoából álló, úgyne-

vezett *Kirchentriót* alkalmazza, a négyszólamú kórusra sem szab nehéz feladatot, s az énekes szólistákról is lemond. A mű rendkívül rövid időtartamát a zeneszerző a hosszabb szövegű misetételekben (Gloria, Credo) azáltal biztosítja, hogy az egyes énekszólamok egyszerre mondják végig a liturgikus szöveg különböző szakaszait. Ez az eljárás (politextualitás) nem szokatlan a kor *missa brevis*eiben, noha szinte lehetetlenné teszi a szöveg megértését, és liturgikus okokból a zeneszerzők később nem is éltek ezzel a gyakorlattal.

Anton Zimmermann (1741–1781, rövid életrajzát lásd: *Magyar Egyházzene II* (1994/1995) 119. *A szerk.*) Pozsony zene életének egyik legfontosabb alakja az 1770-es években. 1772-től működött a városban, 1773-ban komponistaként ő játszotta a főszerepet a Szent Cecilia-ünnepségek során. 1776-tól haláláig karmesterként vezette Baththyányi József hercegérsek udvari zenekarát, mely irányítása alatt élte virágkorát. A zenekarban a kor jónéhány neves hangszeres virtuóza játszott, például a bőgővirtuóz Johannes Sperger. Zimmermann műveiben remekül kiaknázta kollégái kivételes adottságait. Rendkívül sokoldalú zeneszerző volt. Művei már 1769-től megjelennek a Breitkopf kiadó kínálatában. Korának szinte valamennyi zenei műfajával megpróbálkozott: írt operákat és Singspiel-t, s Benda mellett a melodráma legjelesebb művelőjének tartják számunk szerzőnkön kívül. Szimfóniáinak értékét mutatja, hogy néhányukat sokáig Joseph Haydnnak tulajdonították. Kamarazeneje mennyiségileg és minőségileg egyaránt jelentős. (Hamarosan megjelenik 12 vonóskvintettje az MTA Zenetudományi Intézetének kiadásában, a *Musicalia Danubiana* sorozat 15. köteteként.) Zimmermann a Szent-Márton székesegyház organista- és karnagyi tisztét is betöltötte. E minőségében számos orgonaművet, misét és kisebb egyházi kompozíciót is alkotott.

Az *e-moll szimfónia* unisono „szuronytémájával”, kísérőszólamainak szinkópás izgatottságával, patetikus moll fordulataival az 1770-es évek *Sturm und Drang* irányzatának tipikus alkotása, s ekként Haydn Nr. 26-os d-moll „Lamentazione”, Nr. 45-ös fisz-moll „Búcsú”, vagy a Nr. 49-es f-moll „La passione” szimfóniájának, vagy Mozart „kis” g-moll szimfóniájának stilisztikai rokona. A fent említett stílusjegyek mellett mozarti emlékeket ábraszat a hallgatóban a nyitótétel kidolgozási szakaszában az első és második hegedű imitációs játéka,

valamint a szigorú kánon formájában szerkesztett Menüett, melynek Trióját a kürtök és oboák bensőséges párbeszéde határozza meg. A második helyen álló lassú tétel (*Andante, con espressione*) léptékében, ritmus-szókincsében inkább Haydn korai kamarazenéjéhez áll közel. Rendkívül szellemes – a Sturm und Drang-szimfóniákban szintén nem példa nélküli – a finálé fokozatosan leépülő, elhaló befejezése.

A *C-dúr Missa solennis* több változatban is fennmaradt. A mű egységesebb verziója már elhangzott az Erdődy Kamarazenakar egyik korábbi hangversenyén. Most azt a változatot halljuk, amelyet egy brünni forrás őriz. Érdekessége, hogy a C-dúr darab egy e-moll *Kyrie*-vel kezdődik. (Mivel ez a hangnemi kettősség példátlan a kor mise-irodalmában, lehetséges, hogy két különböző kompozíció kompilációjáról van szó.) Mindenesetre az e-moll *Kyrie* a maga archaizáló hangjával és monumentális „tölcsér”-témára épülő fúgájával jelentősebb, mint a másik változat nyitótétele. A darab többi tétele a korabeli mise-kompozíciók tipikus

eljárásainak rutinos alkalmazását tükrözi. A két hegedűszólam általában nem kap tematikus szerepet, hanem harmónikus figurációkkal teli virtuóz menetei fényes csillogással vonják be a tömbszerűen kezelt kórusrészeket. Ez a kompozíciós módszer az előző generáció legnagyobb hatású bécsi egyházzenesésének, Haydn tanárának, ifjabb Georg Reutternek „szárguldó hegedűt” idézi. Nemcsak a hegedűszólamok, hanem a mélyvonások fűrgesége is jelzi, hogy a zeneszerző biztos számíthatott muzsikusi rátermettségére. A mű talán leginkább figyelemreméltó tétele a c-moll *Et incarnatus*, melyben alt és tenor-harsona szólója keretezi az alt és a basszus duettjét. A hangszeres az *Et incarnatuson* kívül a *Benedictus* énekszólojának megnyerő bevezetésében kapnak önálló feladatot.

A hangversenyünkön elhangzó kompozíciók – a Werner-symphonia kivételével – modern kiadásban még nem jelentek meg. A Zimmermann-miséstől eltekintve a művek előadása XX. századi bemutatón.

Egyházzenei hangversenyek

Nagyszében, evangélikus templom

Bár a templom immár nyolcvan esztendő, híres Sauer-orgonája (IV/80) teljes felújításra szorul – s a munkálatok várhatóan 1996 tavaszán meg is kezdődnek – az elmúlt nyáron, szerda esténként ismét orgonahangverseny-sorozatot rendeztek az erdélyi szász kultúra e jelentős végvárában. A koncerteken az alábbi előadók szerepeltek: június 21-én Kovács László Attila (Kolozsvár), június 28-án Nicoleta Paraschivescu (Nagyszében) orgonált. Július 5-én a norvég Robert Carding (orgona) és Ole Thomas Gjaerum (trombita) lépett fel, július 12-én Erich Türk (Kolozsvár), július 19-én Geréd Erzsébet (Kolozsvár) játékát hallhatta a közönség, július 26-án pedig a *La voix mixte* (Berlin) szerepelt. Augusztus első felében három németországi előadó játszott: augusztus 2-án Kurt Ludwig

Forg (Bonn), augusztus 9-én Peter Kleinert (Frauenstein), majd augusztus 16-én Wolfram Hoppe (Drezda). Augusztus 23-án Marius Ungureanu (Wellhausen/Svájc) brácsa- és Ursula Philippi (Nagyszében) orgonajátéka volt hallható, augusztus 30-án a bécsi Ulrike Maria Wendenig (szoprán) és Manuela Erlinger (orgona) adott hangversenyt. Szeptember 6-án Eckart Schlandt (Brassó), szeptember 13-án az Ensemble Tekanemos (Klagenfurt/Ausztria) játszott, végül a sorozatot szeptember 20-án a házigazda, Ursula Philippi szólóestje zárta. Az ingyenesen látogatható koncerteken befolyt önkéntes perselyadományt az orgona felújítására fordítják.

(Ursula Philippi híradása nyomán)

Pesti ferences templom

A templomban az elmúlt őszi három orgonahangversenyt tartottak vasárnaponként este, melyeken külföldi előadók léptek fel: szept. 17-én Ernst Triebel (Graz), szept. 24-én Klinda István (Salzburg), okt. 15-én pedig Hans Uwe Hielscher (Wiesbaden).

Július 29-én az egykori ferences harmadrendi tag, Liszt Ferenc halálának 109. évfordulójáról, a korábbi évekhez hasonlóan, idén is szentmisevel emlékeztek meg. Ezen a templom kórusa a szerző *Missa choralis*-át énekelte Sirák Péter vezényletével. (x)